

Danuta Naruszewicz-Lesiuk, Wiesław Magdzik, Danuta Seroka

**ZAKŁAD EPIDEMIOLOGII PAŃSTWOWEGO ZAKŁADU HIGIENY
W WARSZAWIE W LATACH 1951-2011
– GENEZA POWSTANIA, DROGI ROZWOJU W CIĄGU 60 LAT PRACY**

DEPARTMENT OF EPIDEMIOLOGY OF THE NATIONAL INSTITUTE OF HYGIENE
IN WARSAW IN THE YEARS 1951-2011
- ORIGINS OF FORMING, DEVELOPMENTAL WAYS IN 60 YEARS OF WORK

Zakład Epidemiologii
Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego-Państwowy Zakład Higieny w Warszawie

STRESZCZENIE

W pracy omówiono genezę powołania w 1951 r. Zakładu Epidemiologii PZH i jego zadania. W okresach około 10-letnich prześlędono zależne od aktualnych zadań zmiany struktury organizacyjnej Zakładu, profil zawodowy zatrudnianych pracowników, najważniejsze wyzwania zawodowe oraz osiągnięcia naukowe. W kolejnych rozdziałach omówiono: rozwój naukowy pracowników Zakładu i działalność w tym zakresie na rzecz m.in. Instytutu; działalność dydaktyczną, głównie na rzecz pracowników służby sanitarno-epidemiologicznej w kraju; działalność redakcyjną i wydawniczą.

Słowa kluczowe: *Państwowy Zakład Higieny, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego, Zakład Epidemiologii, epidemiolog, epidemiologia chorób zakaźnych*

ABSTRACT

The paper discussed the origins of forming in 1951 the Department of Epidemiology, National Institute of Hygiene in Poland and its subsequent tasks. Relating to the evolving tasks, changes in the organizational structure, professional profile of the staff, main professional challenges and scientific achievements are described in 10 years cycles. Successive chapters address: scientific careers of the Department staff and contribution to scientific development of the whole institute among others; teaching and training, mainly targeted at the epidemiological service staff in Poland; editorial and publishing activities.

Key words: *National Institute of Hygiene, National Institute of Public Health Department of Epidemiology, epidemiologists, epidemiology of infectious diseases*

WSTĘP

W 1918 r. Rząd Polski utworzył w Warszawie Państwowy Centralny Zakład Epidemiologiczny (PCZE) od 7.09.1923 r. przemianowany na Państwowy Zakład Higieny (PZH).

Głównym zadaniem statutowym Instytutu było m.in. rozpoznawanie, poszukiwanie źródeł i dróg szerzenia się chorób zakaźnych i wskazywanie metod ich zwalczania.

Sformułowanie tego zadania pokrywa się z jedną z wczesnych definicji epidemiologii. Mimo brzmienia nazwy Zakładu – PCZE, jak i określenia zadania statutowego, nie było w strukturze organizacyjnej PZH wydzielonej komórki epidemiologicznej. Wprawdzie w utworzonej przy PZH w 1926 r. (z pomocą Fundacji Rockefellera) Państwowej Szkole Higieny wydzielono Oddział Epidemiologii i Statystyki (Kierownik

dr med. Marcin Kacprzak), ale do jego obowiązków należała głównie działalność dydaktyczna.

W okresie międzywojennym widziano potrzebę wyodrębnienia w PZH działu (zakładu) epidemiologii jako jednostki naukowej, będącej merytorycznym zapleczem dla praktycznej pracy epidemiologicznej na różnych szczeblach organizacji zwalczania i zapobiegania chorobom zakaźnym w kraju (propagowaną m.in. przez dr. Henryka Mosinga i dr. Edwarda Grzegorzewskiego), jednak potrzeba ta nie znalazła zrozumienia, zarówno w kierownictwie odpowiednich resortów, jak i w samym PZH.

Doświadczenia wyniesione z okresu II wojny światowej, jak i dramatyczne pogorszenie sytuacji epidemiologicznej kraju po zakończeniu wojny, skłoniły do podjęcia decyzji o zorganizowaniu wydzielonej komórki organizacyjnej – działu lub zakładu w Państwowym Zakładzie Higieny. Dział ten zajmowałby

się głównie rozwiązywaniem aktualnych problemów epidemiologicznych kraju przez :

- podanie aktualnej, pogłębionej diagnozy sytuacji epidemiologicznej i zagrożeń chorobami zakaźnymi i zakażeniami;
- analizę skuteczności podejmowanych działań przeciwepidemicznych pod względem ich organizacji oraz współpracy z diagnostami laboratoryjnymi i klinicystami;
- opracowanie zasad i metod skutecznego stosowania uodpornienia czynnego, m.in. przez określenie grup ryzyka , które należy objąć szczepieniem (grupy wieku, narażenie na zakażenie), logiczne stosowanie przeciwwskazań do szczepienia, właściwe przechowywanie i transport szczepionek, określenie odstępów między szczepieniami itp.
- inicjowanie stosowania nowych szczepień względnie nowych preparatów szczepionkowych,
- opracowanie wymagań dla oceny skuteczności stosowanej dezynfekcji, dezynsekcji, deratyzacji;
- współpracę Działu/Zakładu z placówkami terenowymi, m.in. stałą wymianę informacji między tzw. placówkami terenowymi a Działem/Zakładem, dotyczących m.in. wyników analizy danych epidemiologicznych, nadsyłanych z terenu, ale również konsultowanie na bieżąco rozwiązywania nowych lub trudnych sytuacji zagrożenia epidemiami.

Projekt utworzenia Działu Epidemiologii w Państwowym Zakładzie Higieny sformułowany w 1950 r. – został wdrożony w dniu 1 kwietnia 1951 r. Organizację i kierowanie Działem Epidemiologii powierzono dr med. Janowi Kostrzewskiemu. O wyborze tego kandydata spośród innych przesądziły następujące przesłanki:

- doświadczenie praktyczne w organizacji akcji przeciwepidemicznych z okresu wojny i okupacji niemieckiej: był kierownikiem kolumny przeciwepidemicznej do walki z dudem plamistym w woj. warszawskim i później w lubelskim, brał udział w organizowaniu służby sanitarnej Zgrupowania Drugiego Rejonu AK – Warszawa Śródmieście, organizował akcje zwalczania duru plamistego i czerwonki w czasie pobytu w obozach jenieckich w Niemczech i Austrii;
- znajomość zagadnień produkcji szczepionek (był kierownikiem Działu Wyrobu Szczepionek przeciw durowi wysypkowemu w Zakładzie Wyrobu Surowic i Szczepionek PZH w Krakowie) i znajomość kliniki chorób zakaźnych – w okresie od grudnia 1947 r. do grudnia 1950 r. był asystentem w Klinice Chorób Zakaźnych w Krakowie;
- wiedza teoretyczna i praktyczna z zakresu diagnostyki laboratoryjnej. Jako epidemiolog Krakowskiego Okręgu Wojskowego organizował pracownię mikrobiologiczną i nadzorował jej pracę.

ORGANIZACJA ZAKŁADU EPIDEMIOLOGII

Jan Karol Kostrzewski sformułował cele działania, które miały być realizowane w Dziale, a które odpowiadały zadaniom wytyczonym przez Dyрекcję PZH i przez Kierownictwo Resortu. Realizacja celów wymienionych w uzasadnieniu utworzenia Działu wymagała zatrudnienia odpowiednio przygotowanych merytorycznie pracowników.

W latach 1951-54 w Dziale Epidemiologii pracowało poza kierownikiem: siedmiu lekarzy medycyny, dwu lekarzy weterynarii, czterech magistrów biologii, mgr inż. chemii, mgr matematyki i doc.dr statystyki i demografii. Ta kadra pozwoliła na podjęcie prac z zakresu analizy i oceny sytuacji epidemiologicznej wybranych chorób – zwłaszcza duru brzuszego, czerwonki, duru wysypkowego, duru wysypkowego nawrotowego, niektórych chorób odzwierzęcych.

Ponadto prowadzono ocenę stosowania preparatów dezynsekcyjnych i dezynfekcyjnych pod względem ich skuteczności , jak również ich bezpieczeństwa dla organizmu ludzkiego. W 1953 r. osoby zajmujące się tą problematyką przeniesiono do nowo utworzonego Zakładu Dezynfekcji, Dezynsekcji i Deratyzacji. Po tej zmianie w 1954 r. w Zakładzie Epidemiologii wyodrębniono 4 oddziały (pracownie):

- Oddział Epidemiologii Terenowej
- Oddział Epidemiologii Doświadczalnej
- Oddział Statystyki Epidemiologicznej
- Oddział Kliniczny w Szpitalu Zakaźnym na ul. Wolskiej 37 w Warszawie.

W 1954 r. Dział Epidemiologii został przekształcony w Zakład Epidemiologii.

W latach 1955-1960 w Zakładzie Epidemiologii zatrudnionych zostało 9 lekarzy medycyny, w tym 6 absolwentów Oddziału Sanitarно-Higienicznego Akademii Medycznej. Czterech lekarzy podjęło specjalizację w zakresie chorób zakaźnych, dwu – w zakresie metod diagnostycznych. Szkolenie tych osób było podstawą przygotowania kadry dydaktycznej i inicjującej badania naukowe, tworząc podstawy polskiej szkoły epidemiologicznej.

Prace zakładu koncentrowały się w tym okresie na ocenie skuteczności szczepionek, zwłaszcza anatoksyny błoniczej, tężcowej, szczepionki przeciw krztuścowi i przy współpracy z Zakładem Wirusologii – szczepionki przeciw poliomyelitis. Ponadto oceniano skuteczność wykonywanych szczepień.

Analizowano sytuację epizootyczną i epidemiologiczną oraz wykonywano diagnostykę brucelozy, tularemii, wścieklizny i gorączki Q.

Tematyka prac Zakładu Epidemiologii uwzględniała również w szerokim zakresie zagadnienia chorób pasażowniczych.

W 1955 r. wykonana w Zakładzie ocena epidemiologicznej sytuacji błonicy w Polsce wykazała, że w 1954 r. nasilenie epidemiczne błonicy osiągnęło nienotowane dotychczas rozmiary - spowodowało zachorowanie 43 976 osób (zapadalność 163/100 000).

W Zakładzie opracowano i wdrożono plan opanowania epidemii. Plan obejmował: nasilenie akcji szczepień przeciw błonicy w całym kraju pod wzmożonym nadzorem WSSE nad ich wykonaniem i ocenę skuteczności szczepień przez wszystkie WSSE we współpracy z Zakładem Epidemiologii; przeprowadzenie, głównie przez pracowników Zakładu, szczepień pod kontrolą odczynu Schicka – dla oceny ich skuteczności; ponadto ocenę skuteczności szczepionki przeciwbłonicy na świnkach morskich. Wyniki badań wykazały m.in. że przepisy Kontroli Państwowej obowiązujące w Polsce są zbyt tolerancyjne, a metodyka badania mało precyzyjna.

Od 1954 r. do czasu eliminacji zachorowań na błonicę Zakład bez przerwy monitorował sytuację epidemiologiczną błonicy w kraju.

W Zakładzie opracowano projekt Kalendarza szczepień ochronnych w miejsce szczepień akcyjnych.

W latach sześćdziesiątych (1961-1970)

W dniu 6 października 1964 r. na wspólnym posiedzeniu Komitetu Naukowego Higieny i Organizacji Ochrony Zdrowia PAN oraz Polskiego Towarzystwa Epidemiologów i Lekarzy Chorób Zakaźnych w Krakowie profesorowie Jan Kostrzewski i Kazimierz Lachowicz z PZH przedstawili programowy referat pt. "Zadania i perspektywy epidemiologii w Polsce". Autorzy zwrócili uwagę, że „doświadczenia zdobyte w praktyce epidemiologicznej i badaniach nad chorobami zakaźnymi mogą być z pożytkiem zastosowane w badaniach nad chorobami niezakaźnymi oraz w opracowaniu sposobów zapobiegania i zwalczania chorób niezakaźnych. Autorzy postulowali podjęcie badań w dziedzinie metodologii i standaryzacji epidemiologicznej, planowania i analizy, a zwłaszcza opracowanie wskaźników informujących o stanie zdrowia ludności i odległych skutkach działania czynników szkodliwych (toksycznych, promieniowania i in.)

Z perspektywy lat uważa się, że właśnie to wystąpienie zapoczątkowało w Polsce erę epidemiologii chorób niezakaźnych i nowoczesnego podejścia do problematyki zdrowia publicznego. W tematyce Zakładu Epidemiologii podjęto zagadnienia epidemiologii przewlekłych chorób niezakaźnych i ich następstw.

W Pracowni Statystycznej zatrudniono dodatkowo trzech magistrów matematyki, którzy mieli za zadanie wstępne rozeznanie w zakresie możliwości udziału Zakładu w nowych zagadnieniach epidemiologicznych. Ponadto zostali zatrudnieni: lekarz- specjalista z zakresu ochrony zdrowia i dwu lekarzy o specjalnościach

klinicznych niezakaźnych, zainteresowanych epidemiologią tych chorób.

Sytuacja epidemiologiczna kraju w tych latach pozwoliła skonfrontować założenia Zakładu Epidemiologii z początku lat pięćdziesiątych z aktualnymi możliwościami działania tego Zakładu.

W 1962 r. wystąpiło ognisko epidemiczne ospy prawdziwej wśród załogi hinduskiego statku na redzie Portu Gdańsk – pracownicy Zakładu mieli znaczący udział w likwidacji tego ogniska.

W 1963 r. w Polsce wystąpiło duże ognisko epidemiczne ospy prawdziwej we Wrocławiu. Lekarze z Pracowni Epidemiologii Terenowej PZH wzięli czynny udział w opracowaniu ogniska i jego likwidacji. Zasadnicze znaczenie miały wykonywane w Zakładzie Epidemiologii laboratoryjne badania diagnostyczne wszystkich osób zakażonych lub podejrzanych o zakażenie. Lekarze z tej pracowni już na około rok przed wystąpieniem epidemii wypróbowali na pracownikach PZH lansowaną przez WHO nowoczesną technikę szczepienia przeciw ospie (mnogich ucisków) i podczas tej epidemii propagowali jej stosowanie w kraju. Ponadto prześledzili w ognisku łańcuch zakażeń i opublikowali wnioski z dochodzenia epidemiologicznego. Doświadczenia zdobyte w pracy w ognisku spowodowały wystąpienie do Departamentu Sanitarно-Epidemiologicznego MZiOS z inicjatywą opracowania szczegółowych dyrektyw postępowania w sytuacji zawleczenia do kraju np. ospy, cholery, dżumy - tzw. Planu alarmowego. Po licznych konsultacjach i uzgodnieniach ukazały się „Wytyczne Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dn. 2 czerwca 1966 r. w sprawie zasad postępowania w razie wystąpienia zachorowań na szczególnie niebezpieczne choroby szerzące się epidemicznie”.

Wszyscy pracownicy Zakładu, ale przede wszystkim Pracowni Epidemiologii Doświadczalnej, mieli wszechstronny udział w zainicjowanym i zaplanowanym przez prof. Jana Kostrzewskiego terenowym badaniu kontrolowanym szczepionek przeciwko durowi brzuszemu. Terenowe badanie epidemiologiczne prowadzono w latach 1961-1964. Metodologia tych badań w Polsce była przedmiotem zainteresowania epidemiologów i cytowana w licznych publikacjach.

W kraju wynik badania spowodował zmianę szczepionki przeciw durowi brzuszemu, stosowanej do tego czasu w całym kraju, na preparat znacznie skuteczniejszy – szczepionkę formalowo-fenolową (1964). Zmiana szczepionki przyczyniła się w znacznym stopniu do eliminacji zachorowań na dur brzuszny w Polsce. W tym czasie pogłębiono też epidemiologiczną analizę nosicielstwa pałeczki durowej.

W latach 1967-1969 Zakład Epidemiologii podjął we współpracy z Zakładem Wirusologii i ośmioma Wojewódzkimi Stacjami San.-Epid. epidemiologiczne badania kontrolowane trzech szczepionek przeciwko

odrze. Szczepionki zawierały żywe atenuowane wirusy odrzy, a celem badania była ocena ich bezpieczeństwa i skuteczności.

Wyniki tego badania były podstawą decyzji MZiOS o wprowadzeniu szczepień odrzowych do stosowania w Polsce.

Pracownicy Pracowni Epizootologii i Epidemiologii Chorób Odzwierzęcych kontynuowali analizę i ocenę kształtowania się sytuacji chorób odzwierzęcych w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem wąglika, brucelozy i wścieklizny. Duży nacisk położono na epidemiologiczną i laboratoryjną ocenę metod i zasad zapobiegania szerzeniu się chorób odzwierzęcych. Opracowano zasady epidemiologicznego nadzoru nad szczepieniami ludzi przeciw wściekliznie w kraju kontynuując prace dr Wiery Głowackiej.

W latach siedemdziesiątych (1971-1980) w Zakładzie Epidemiologii zaszły duże zmiany kadrowe i organizacyjne. Prof. dr Jan Kostrzewski, w związku z pełnionymi funkcjami m.in. jako Minister Zdrowia i Opieki Społecznej oraz jako członek Rady Wykonawczej WHO zrezygnował ze stanowiska Kierownika Zakładu Epidemiologii. Na kierownika Zakładu w 1971 r. została powołana doc.dr hab.med. Aniela Adonajło. Ponadto 5 pracowników uzyskało stopień doktora habilitowanego (tab.II).

Wśród nich był doc.dr hab.med. Feliks Sawicki, który w 1973 r. odszedł z Zakładu Epidemiologii do zorganizowanego przez siebie w PZH Zakładu Statystyki Medycznej. W związku z tym w Zakładzie Epidemiologii uległa likwidacji Pracownia Statystyki.

Na działalność Zakładu w tym okresie zasadniczy wpływ miało utworzenie w 1968 r. w PZH Działu Dydaktycznego, pod nazwą Studium Sanitarно-Higieniczne. Już w 1970 r. Studium wdrożyło w życie długofalowy plan szkolenia fachowych pracowników Stacji Sanitarно-Epidemiologicznych. W planie przewidziano m.in. coroczne kursy dla pracowników Działów Epidemiologii WSSE, kursy specjalizacyjne z zakresu epidemiologii i z zakresu higieny i epidemiologii. Pracownicy Zakładu Epidemiologii brali merytoryczny udział w realizacji szkolenia jako kierownicy naukowcy kursów, wykładowcy i autorzy materiałów dydaktycznych

W tym okresie zostały uwieńczone sukcesem starania Zakładu o wprowadzenie obowiązku szczepienia przeciw odrze do Kalendarza Szczepień. Zostało to zatwierdzone w dniu 22 grudnia 1975 r. rozporządzeniem Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej.

W 1976 r. podjęto we współpracy z Instytutem Psychoneurologicznym i wszystkimi WSSE badania występowania podostrego stwardniającego zapalenia mózgu (SSPE) i jego związku z zachorowaniem na odrę.

Podjęto też badania dotyczące zachorowań na poliomyelitis w otoczeniu szczepionych wirusem atenuowanym oraz dokonano analizy i oceny przebiegu

epidemii grypy w 1971 r. i epidemiologicznej sytuacji grypy w latach 1971-1974.

Wnioski przedstawione w rozprawie habilitacyjnej Wiesława Magdzika wskazały na konieczność zasadniczej zmiany dotychczasowych metod zapobiegania i zwalczania wzv w Polsce.

W związku z tym w Zakładzie opracowano zarys projektu „Program zapobiegania i zwalczania wzv na lata 1976-1980”. Projekt przedstawiono w Departamencie Inspekcji Sanitarnej MZiOS i przedyskutowano z przedstawicielami różnych zainteresowanych instytucji. W dniu 23 lutego 1973 r. Prezydium Rządu zatwierdziło program do realizacji. MZiOS wydało w tej sprawie Instrukcję z dn. 1.03.1976, a program na zlecenie Departamentu Inspekcji Sanitarnej MZiOS opublikował PZWL. Niewątpliwie wdrożenie tego (jak i późniejszych etapów) programu przyczyniło się do radykalnej poprawy sytuacji epidemiologicznej wzv typu B w Polsce.

W związku ze wzrastającym zagrożeniem zawleczenia cholery do Polski (VII pandemia cholery), pod kierunkiem pracowników Zakładu poczyniono niezbędne działania przeciwepidemiczne – szkolenie pozaplanowe epidemiologów, wizytacje szpitali przewidzianych na szpitale epidemiczne, obiektów na izolatoria itp.

Nasilające się odczyny poszczepienne po szczepionce przeciw wściekliznie typu Semple'a wskazały na konieczność zmiany szczepionki przeciw wściekliznie dla ludzi. Przejściowo na wniosek Zakładu wprowadzono do stosowania w Polsce szczepionkę francuską, wyprodukowaną na mózgach osesków mysich.

W 1975 r. Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej powierzyło PZH funkcję koordynatora badań w problemie międzyresortowym MR-12 na lata 1976-1985.

W problemie „Wpływ skażeń na zdrowie i życie człowieka” Zakład Epidemiologii podjął temat 4 „Opracowanie i doskonalenie metod oraz środków zapobiegania skutkom biologicznego skażenia środowiska”. W zadaniu 4.2 uwzględniono temat „Ocena efektywności stosowanych środków i metod zapobiegania skutkom biologicznego skażenia środowiska”.

W związku z organizacją badań w problemie MR-12 w PZH – Rada Naukowa i Dyrekcja powołały na stanowisko Sekretarza Naukowego PZH doc. Danutę Naruszewicz-Lesiuk kierownika pracowni w Zakładzie Epidemiologii.

Lata osiemdziesiąte (1981-1990). W tym okresie zaszły w Zakładzie znaczne zmiany personalne. W 1979 r. Dyrektor PZH prof. Włodzimierz Kuryłowicz, w związku z przejściem na emeryturę doc. A. Adonajło, na stanowisko kierownika Zakładu powołał doc. Wiesława Magdzika (W. Magdzik w 1982 r. otrzymał tytuł prof.nadzwyczajnego, a w 1988 – profesora zwyczajnego). W dniu 1 marca 1981 r. W. Magdzik został powołany na stanowisko wicedyrektora, a następnie

dyrektora Państwowego Zakładu Higieny. Na zastępcę (p.o.) Kierownika Zakładu Epidemiologii powołano D. Naruszewicz-Lesiuk odwołując Ją ze stanowiska Sekretarza Naukowego PZH.

W dniu 9.06.1986 r. Minister Zdrowia i Opieki Społecznej nadał PZH nowy statut, do którego dołączono nowy regulamin organizacyjny Instytutu. W Zakładzie Epidemiologii przewidziano 4 pracownie:

- Oceny skuteczności metod zapobiegania i zwalczania chorób zakaźnych;
- Epidemiologii chorób odzwierzęcych;
- Analizy epidemiologicznej skażeń biologicznych;
- Oceny sytuacji epidemiologicznej (z uwzględnieniem nadzoru i pogotowia przeciwepidemicznego).

Kontynuując tematykę badań z poprzednich lat przeprowadzono przy współpracy z WSSE i TSSE ocenę stopnia realizacji poszczególnych elementów programu zapobiegania zwalczania wzv na lata 1976-1980:

- opracowano projekt programu eliminacji/eradycznej poliomielitis w Polsce wpisujący się w program europejski;
- zakończono drugi i trzeci etap badań nad epidemiologią SSPE w Polsce;
- podjęto działania dotyczące wdrażania i nadzorowania monitoringu łańcucha chłodniczego przy transporcie i przechowywaniu szczepionek; opracowano zasady utrzymania i kontroli skuteczności łańcucha chłodniczego na potrzeby stacji san.-epid.

Nową inicjatywą było podjęcie problematyki zakażeń HIV i zachorowań na AIDS – gromadzono i analizowano dane z tego zakresu z terenu Polski.

W Pracowni Epidemiologii Chorób Odzwierzęcych kontynuowano ocenę skuteczności i bezpieczeństwa szczepienia przeciw wścieklicznie ludzi. W tym zakresie współpracowano z Instytutem Poliomielitis i Wirusowych Zapaleń Mózgu w Moskwie. MZiOS usytuował w Pracowni Chorób Odzwierzęcych Krajowy Ośrodek Referencyjny Wściekliczyny w zakresie epidemiologii i diagnostyki laboratoryjnej tej choroby u ludzi.

Lata dziewięćdziesiąte (1990-1999).

W tym okresie skoncentrowano się na problematyce niepożądanych odczynów poszczepiennych – NOP. W Zakładzie opracowano nowy system zgłaszania i rejestracji NOP i przeprowadzono pilotażowe wdrożenie tego systemu. Na podstawie wyników biernego monitoringu, prowadzonego w całym kraju i czynnego w 6 województwach, dokonano oceny częstości występowania NOP. Obecnie dane o NOP są podawane w Meldunkach o szczepieniach.

Dokonano oceny kliniczno-epidemiologicznej występowania ostrych porażek wiotkich w Polsce w aspekcie realizacji programu eradycznej poliomielitis w latach 1993-1995 – oraz oceny sytuacji epidemiologicznej, wirusologicznej i stanu uodpornienia przeciw poliomielitis w Polsce. Kontynuowano ocenę występowania

zapaleń mózgu i opon mózgowych o różnej etiologii, ze szczególnym uwzględnieniem kzm., jak również ocenę sytuacji epidemiologicznej i możliwości zapobiegania ostrym chorobom zakaźnym wieku dziecięcego.

Analizowano we współpracy z Instytutem Weterynarii bezpieczeństwo szczepów szczepionkowych przeciw wścieklicznie stosowanych do doustnego szczepienia dzikich zwierząt. Ponadto prowadzono laboratoryjną i epidemiologiczną analizę nowych zwierzęcych źródeł zakażenia wirusem wściekliczyny.

Przy współpracy z Zakładem Surowic i Szczepionek uzasadniono wprowadzenie do powszechnego stosowania u ludzi w Polsce szczepionki przeciw wścieklicznie przygotowanej na hodowli komórkowej. We współpracy z Instytutem Pasteura w Paryżu wykorzystano metody biologii molekularnej do charakterystyki szczepów wirusa wściekliczyny krążących w Polsce.

Opublikowano podsumowanie doświadczeń z zakresu przygotowania oceny sytuacji epidemiologicznej zakażeń HIV i AIDS w Polsce w latach 1985-1995 i kontynuowano rejestrowanie zakażeń HIV u ludzi prowadzone na wniosek Krajowego Zespołu Specjalistycznego od 1985 r.

Zakład podjął działania przygotowujące wdrożenie planu eliminacji odry w Polsce. W 1995 r. (a ponownie 13.03.1997 r.) zwrócono się do Departamentu Zdrowia Publicznego MZiOS z wnioskiem o wprowadzenie wymogu potwierdzania badaniami serologicznymi odry rozpoznanej klinicznie. Ponadto przedstawiono wniosek o wprowadzenie zbierania przez stacje san.-epid. skróconych wywiadów epidemiologicznych w przypadku zachorowania (podejrzenia) odry, co zostało wdrożone z dn.1 stycznia 1996 r.

Wobec szerzącej się za granicą wschodnią epidemii błonicy Zakład wystąpił z inicjatywą wprowadzenia uzupełniającego szczepienia przeciw błonicy młodzieży w ostatniej klasie szkoły ponadpodstawowej szczepionką Td, zaszczepienia pracowników Służby Granicznej oraz wybranych grup osób z województw tzw. "ściany wschodniej".

W 1994 r. wprowadzono do stosowania w Polsce zaprojektowany w Zakładzie Program Szczepień ochronnych (PSO).

Kontynuowano prowadzenie analizy epidemiologicznej bloku chorób szerzących się drogą pokarmową – zakażeń i zatruc pokarmowych, głównie pochodzenia odzwierzęcego.

Pierwsza dekada XXI wieku – lata 2000-2010

W Zakładzie Epidemiologii był to okres dużych zmian personalnych. Odeszły na emeryturę D. Seroka (2000), D. Naruszewicz-Lesiuk (2001) oraz Kierownik Zakładu W. Magdzik (2002). Kierownikiem Zakładu Epidemiologii, potem Krajowym Konsultantem w dziedzinie Epidemiologii i Mikrobiologii i Zastępcą Dyrektora PZH ds. Epidemiologii i Mikrobiologii po-

nadto Redaktorem Przeglądu Epidemiologicznego został mianowany prof.dr hab.n.med., Andrzej Zieliński. W związku z przejściem na emeryturę prof. Zielińskiego w grudniu 2010 r., od stycznia 2011 r. na kierownika Zakładu Epidemiologii powołano dr Małgorzatę Sadowską-Todys.

W końcu szóstej dekady istnienia w Zakładzie Epidemiologii było zatrudnionych 27 osób, w tym 11 pracowników naukowych i 11 pracowników inżynierjno-technicznych z wyższym wykształceniem. Wśród pracowników naukowych było 6 lekarzy med., 1 lek. wet., 2 mgr biol. i 1 mgr psychologii. Wśród pracowników inżynierjno-technicznych przeważali magistrowie zdrowia publicznego.

W strukturze organizacyjnej Zakładu wyodrębniono:

- Pracownię Epidemiologii Chorób Zwalczanych Drogą Szczepień
- Pracownię Chorób Odzwierzęcych i Nowo pojawiających się Zakażeń
- Pracownię Monitorowania i Analizy Sytuacji Epidemiologicznej, w której m.in. opracowywane są roczne biuletyny o zachorowaniach i szczepieniach dla potrzeb krajowych i międzynarodowych.

Ponadto Minister Zdrowia powołał w Zakładzie Epidemiologii Krajowy Punkt Centralny ds. Międzynarodowych Przepisów Zdrowotnych (IHR). IHR rozpoczął pracę 1 września 2007 r. IHR współpracuje z Europejskim Punktem Kontaktowym IHR WHO.

Pogląd na obecną działalność Zakładu w tym okresie można uzyskać z przeglądu tematyki badań prowadzonych w NIZP-PZH z udziałem pracowników Zakładu.

1. Projekty badawcze Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

- Rozpowszechnienie występowania zakażenia wirusem wzw typu C z analizą użyteczności różnych strategii badań przesiewowych
- Badanie rozpowszechnienia wybranych czynników zoonotycznych *Echinococcus multilocularis*, *Trichinella spiralis* oraz wirusa zapalenia wątroby typu E (HEV) w populacji polskich myśliwych.
- Ocena rozpowszechnienia zakażeń hantawirusami (serotyp Puumala oraz Dobrava/Soareni) w populacji gryzoni na obszarze powiatów woj. podkarpackiego, w których stwierdzono zachorowania ludzi spowodowane tymi wirusami.

2. Projekty badawcze z 6 programu ramowego Unii Europejskiej

- „Europejska sieć doskonałości działająca na rzecz zapobiegania i zwalczania chorób odzwierzęcych i zakażeń pokarmowych -MED.-VET-NET.
- „CASCADE” wspólne działanie dot.czasu od serokonwersji do AIDS i zgonu w Europie Wykrywanie i długofalowa obserwacja nowych przypadków HIV w Europie Środkowej i Wschodniej.

- „VACSATC” VACCINE SAFETY – ATTITUDES, training and communication.

Z 7 programu ramowego Unii Europejskiej

- „VENICE” projekt w celu porównania rekomendacji dot. szczepień i monitorowania stanu zaszczepienia ludności w krajach europejskich.
- „REACT” Response to emerging infectious diseases: Assessment and development of core capacities and tools.

Projekty badawcze sponsorowane

- „GRIP” Global Research Initiative Program Badanie czynników ryzyka kleszczowego zapalenia mózgu w Polsce.
- „BEKI” Badanie epidemiologiczne krztusca – ocena zapadalności na krztusiec w grupach wieku w Polsce.

W ramach umów ze sponsorami

- Ocena nadzoru i poprawa diagnostyki neuroinfekcji w kierunku kleszczowego zapalenia mózgu
- Wykrywanie wirusa kzm w kleszczach w celu potwierdzenia obecności terenów endemicznych

Udział w sieciach naukowych

- „FWD” Food- and Water-borne Diseases and Zoonosis Programme
- „HASH” Sexually Transmitted Infections, including HIV and Blood-borne Viruses Programme
- “VPD” Vaccine Preventable Diseases
- “EPIET” European Programme for Intervention Epidemiology Training
- “EUVAC-NET” w ramach tej sieci przygotowywane są comiesięczne raporty dot. przede wszystkim sytuacji odry i różyczki

Pracownicy Zakładu Epidemiologii biorą udział w pracach ECDC (European Communicable disease Control: m.in.

Prof.dr hab. Andrzej Zieliński – członek Advisory Forum

- Competent Bodies – CB Director, CB Contact point for Preparing Guidelines
- CB Contact point for Export List Provider, CB Contact point for threat Detection, - CB Contact point for EPI Surveillance, CB Head.

Ponadto inni pracownicy jako:

- członek Advisory Forum – zastępca
- expert epidemiolog w ECDC w sieci FWD dla : *Yersinia*, *Campylobacter*, *Listeria*, *Shigella*, VTEC;
- Competent Bodies – CB Contact point for EPI Surveillance Alternate
- Competent Bodies – CB Contact point for IT matters Surveillance Alternate
- członek Grupy Roboczej ECDC ds. Nadzoru nad Chorobami Zwalczanymi Drogą Szczepień
- przedstawiciel NIZP-PZH w Europejskim Programie Szkolenia w Epidemiologii Interwencyjnej (EPIET)
- Disease Expert – Epidemiologist: AIDS, HEPB, HEPC, HIV.

ROZWÓJ NAUKOWY PRACOWNIKÓW ZAKŁADU I DZIAŁALNOŚĆ W TYM ZAKRESIE NA RZECZ INSTYTUTU

Znaczna część pracowników Zakładu Epidemiologii, na podstawie wyników badań przeprowadzonych w Zakładzie, uzyskała stopień naukowy doktora – w tabeli I podano nazwiska tych pracowników w kolejności uzyskiwania stopnia.

Tabela I. Pracownicy Zakładu Epidemiologii, którzy uzyskali stopień naukowy doktora w latach 1959-2007

Table I. Staff members of the Department of Epidemiology who have obtained a doctoral degree in 1959-2007

L.P.	Rok	Nazwisko i imię
1	1959	Janina Płachcińska
2	1960	Leon Sawicki
3	1963	Irena Wołoszczuk (oddział kliniczny)
4	1964	Artur Gałązka
5	1964	Danuta Naruszewicz-Lesiuk
6	1964	Marek Sanecki
7	1965	Wiesław Magdzik
8	1965	Zbigniew Anusz
9	1967	Feliks Sawicki
10	1967	Jadwiga Żabicka
11	1968	Danuta Seroka
12	1971	Jadwiga Meszaros
13	1971	Mirosław J Wysocki
14	1976	Halina Rudnicka
15	1988	Ewa Gonera
16	1996	Joanna Tomaszunas-Błaszczak
17	1999	Małgorzata Sadkowska-Todys
18	2001	Jacek Mazurek
19	2003	Paweł Stefanoff
20	2007	Magdalena Rosińska

W tabeli II zestawiono autorów i tytuły rozpraw habilitacyjnych pracowników Zakładu uzyskanych w latach 1967-1980.

Z tego grona 5 osób: Artur Gałązka, Wiesław Magdzik, Danuta Naruszewicz-Lesiuk, Feliks Sawicki, Mirosław Wysocki – uzyskało tytuł naukowy profesora.

Pod kierunkiem promotora z Zakładu Epidemiologii i przy współpracy z Zakładem zakończyło przewody doktorskie co najmniej 14 osób spoza Zakładu. Wśród nich jako pierwsza Wiera Głowacka w 1958 r. broniła pracy kandydackiej pt. „Praca doświadczalna nad otrzymywaniem surowicy przeciw wścieklicznie”.

W latach 1965-2008 doktoraty uzyskało 13 osób, w tym w 1975 r. lekarz z Wietnamu Le Dien Hong, tytuł rozprawy „La dysenteriae bacillaire au Nord Vietnam. Considerations epidemiologiques des années de 1960-1974”.

Do roku 1975 promotorem przewodów doktorskich był prof. Jan Kostrzewski; w latach 1976-1999 prof. Wie-

Tabela II. Rozprawy habilitacyjne autorstwa pracowników Zakładu Epidemiologii PZH

Table II. Habilitation dissertations by staff members of the Department of Epidemiology NIH

L.p.	Rok	Nazwisko i imię	Tytuł
1	1967	Aleksandra Kulesza	Wpływ masowych doustnych szczepień ochronnych na sytuację epidemiologiczną poliomyelitis w Polsce
2	1968	Aniela Adonajło	Wpływ szczepień ochronnych na sytuację epidemiologiczną krztuśca w Polsce
3	1968	Artur Gałązka	Swoiste zapobieganie tężcowi
4	1970	Wiesław Magdzik	Epidemiologiczna ocena następstw wirusowego zapalenia wątroby
5	1971	Danuta Naruszewicz-Lesiuk	Odra jako zagadnienie medycyny społecznej w Polsce
6	1971	Feliks Sawicki	Przewlekłe nieswoiste choroby układu oddechowego w Polsce
7	1975	Danuta Seroka	Współczesne kryteria biologicznej oceny szczepów szczepionkowych wirusa wściekliczny
8	1976	Zbigniew Anusz	Epidemiologia zatruc toksyną botulinową w Polsce
9	1980	Mirosław J Wysocki	Epidemiologiczna ocena problemu nieurazowych chorób układu ruchu w Polsce

sław Magdzik, Aniela Adonajło, Danuta Seroka, Danuta Naruszewicz-Lesiuk; od 2000 r. Andrzej Zieliński.

W roku 1978 Dyrekcja i Rada Naukowa PZH powierzyły doc.dr hab. Danucie Serokowej kierownictwo Studium Doktoranckiego PZH, którym kierowała do 2000 r., do przejścia na emeryturę.

DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA ZAKŁADU

W roku 1968 kierownictwo Działu Dydaktycznego PZH pod nazwą Studium Sanitarno-Higieniczne objęła prof. Danuta Naruszewicz-Lesiuk, którym kierowała do 2000 r. W ramach działalności dydaktycznej Zakład Epidemiologii wystąpił z inicjatywą opracowania projektów programów specjalizacji w dziedzinie higieny i epidemiologii, epidemiologii II stopnia oraz epidemiologii chorób niezakaźnych – ten ostatni projekt został odrzucony. Programy po uzgodnieniu z Dep.Insp.Sanit. MZiOs i przedyskutowaniu na forum PTEiLChZ zostały przyjęte do realizacji.

Organizacja kursów specjalizacyjnych należała do Studium Sanitarno-Higienicznego PZH – ale opracowanie programów kursów (mające charakter opracowań autorskich) należało do Kierownika Naukowego kursu. Kursy takie były organizowane co roku.

Również pracownicy Zakładu kierowali przebiegiem specjalizacji wielu pracowników służby san-epid – zwłaszcza z WSSE. Warunkiem dopuszczenia do

egzaminu specjalizacyjnego było ukończenie kursu - w latach od 1967 do 2007 specjalizację II stopnia z epidemiologii uzyskało 195 lekarzy.

W Zakładzie Epidemiologii opracowano dla osób szkolonych w PZH materiały dydaktyczne, m.in.:

- Lucyna Milewska. Zbiór ćwiczeń ze statystyki lekarskiej pod red. J.Kostrzewskiego. Ośrodek Wydaw. AM 1965
- Feliks Sawicki. Metody epidemiologiczne w badaniach chorób zawodowych – w formie maszynopisu – w skrócie opublikowane w *Przeegl Epidemiol* 1966;18(2):143-147
- D.Naruszewicz-Lesiuk, W.Magdzik, J.K.Kostrzewski. Wprowadzenie w zagadnienia epidemiologii praktycznej. Warszawa: PZH 1984, 58 s.
- D.Naruszewicz-Lesiuk. Bank pytań oceniających przygotowanie fachowe lekarzy specjalizujących się w zakresie epidemiologii. Materiały dydaktyczne Centrum Doskonalenia Średnich Kadr Medycznych.
- Definicje i krótka charakterystyka 45 ostrych chorób zakaźnych objętych obowiązkiem zgłaszania do stacji san.-epid. Praca zesp. A.Adonajło, Z. Anusz, E. Gonera, A.Jackowska, W.Magdzik, D. Naruszewicz-Lesiuk, A.Przybylska, H. Rudnicka, D. Seroka, J. Żabicka. PZH 1987, 78 s. Materiały metodyczne

DZIAŁALNOŚĆ REDAKCYJNA I WYDAWNICZA

Poczynając od 1955 r. do chwili obecnej w Zakładzie jest usytuowana Redakcja Przeglądu Epidemiologicznego. Kwartalnik ten od 1958 r. jest organem Państwowego Zakładu Higieny i Polskiego Towarzystwa Epidemiologów i Lekarzy Chorób Zakaźnych. Redaktorami Przeglądu (z wyjątkiem trzech lat), sekretarzem Redakcji (z przerwą 5-letnią) i okresowo redaktorami Działu byli pracownicy Zakładu Epidemiologii. Również cała techniczna praca redakcyjna odbywa się w Zakładzie.

Najdłużej Redaktorem Przeglądu był prof. Jan Kostrzewski (1955-1957, 1959-1969, 1973-1988). Kolejnym Redaktorem (1989-1996) była prof. Danuta Naruszewicz-Lesiuk, która od 2003 r. do dziś jest Zastępcą Redaktora. Prof.Artur Gałązka był Redaktorem w 1999 r. Od 2000 r. Redaktorem jest prof.Andrzej Zieliński. Redaktorem anglojęzycznej wersji Przeglądu – *Epidemiological Review* (lata 1962-1972) był prof. Jan Kostrzewski. Przez wiele lat Sekretarzem Redakcji i okresowo Redaktorem Działu był prof.dr hab. Zbigniew Anusz.

Na łamach Przeglądu Epidemiologicznego od 1974 r. publikowana jest Kronika epidemiologiczna. W numerze 2/2011 w Kronice podano ocenę sytuacji epidemiologicznej 27 chorób lub grup chorób.

Bardzo ważną dla epidemiologii jako dyscypliny naukowej w Polsce, ale też o dużym znaczeniu dydaktycznym była inicjatywa prof.J. Kostrzewskiego zbiorowego publikowania opracowań z zakresu epidemiologii opisowej i częściowo analitycznej wykonanych w Zakładzie.

Pod redakcją J. Kostrzewskiego opracowano i opublikowano:

- Choroby zakaźne w Polsce i ich zwalczanie w latach 1919-1962. Warszawa: PZWL 1964
- Choroby zakaźne w Polsce i ich zwalczanie w latach 1961-1970. Warszawa: PZWL 1973
- Choroby zakaźne w Polsce i ich zwalczanie latach 1970-1979. Wrocław: Ossolineum 1984
- Choroby zakaźne na ziemiach polskich i ich zwalczanie w XX wieku. Pod redakcją J.K.Kostrzewskiego, W.Magdzika, D.Naruszewicz-Lesiuk. Warszawa: Wyd.Lek. PZWL 2001.

Również z udziałem pracowników Zakładu jako współautorów opublikowano następujące książki:

Pod redakcją W.Magdzika:

- Zapobieganie i zwalczanie chorób zakaźnych i pasożytniczych. Warszawa; PZWL 1982
- Szczepienia ochronne u dzieci (współred. B.Dębiec) Warszawa: PZWL 1983, wyd.2 -1991
- Choroby zakaźne i pasożytnicze – zapobieganie i zwalczanie. Kraków: Univ.Wyd.Med."Vesalius" 1993

Pod redakcją W.Magdzika i D.Naruszewicz-Lesiuk:

- Zakażenia i zarazenia człowieka. Epidemiologia, zapobieganie i zwalczanie. Warszawa: Wyd.Lek. PZWL 2001

Pod redakcją W.Magdzika, D.Naruszewicz-Lesiuk, A.Zielińskiego:

- Choroby zakaźne i pasożytnicze – epidemiologia i profilaktyka. Dwa wydania: 2004, 2007. Bielsko-Biała: Alfa-medica Press
- Wakcynologia. Dwa wydania: 2005, 2007. Bielsko-Biała: Alfa-medica press

Pod redakcją J.Bzdęgi, W.Magdzika, D.Naruszewicz-Lesiuk, A.Zielińskiego.

- Leksykon epidemiologiczny. Bielsko-Biała: Alfa-medica Press 2008

Pracownicy PZH, w tym z Zakładu Epidemiologii wzięli udział w przygotowaniu zbiorowego opracowania pt. „Postępowanie zapobiegawcze, diagnostyczne i lecznicze w przypadku zakażenia HIV lub zachorowania na AIDS – wskazówki dla pracowników służby zdrowia. Warszawa: PZWL 1989.

Powyżej podany spis publikacji współautorstwa pracowników Zakładu nie jest kompletny, ale daje pogląd na osiągnięcia Zakładu w tej dziedzinie.

Na szczególną uwagę zasługuje ponadto opracowanie pod redakcją J.Kostrzewskiego i C.R.Lowe pt. "Epidemiology. A guide to teaching methods. WHO

1971, znane w Polsce jako „Epidemiologia. Podręcznik metod nauczania” z udziałem w wersji polskiej Z J Brzezińskiego. Warszawa: PZWL1973.

W 1984 r. Zakład Epidemiologii w porozumieniu z Departamentem Inspekcji Sanitarnej MZiOS przejął od WSSE wydawanie rocznych biuletynów :

- Choroby zakaźne i zatrucia w Polsce w roku ...
- Szczepienia ochronne w Polsce w roku ...

W opracowaniu biuletynów wykorzystywane są dane z rocznych sprawozdań o zachorowaniach i zatruciach : druk MZ-56, z rozbiciem na szczegółowe dane np. wieku, druk MZ-57 o zachorowaniach wg stanu zaszczepienia i in. druk MZ-58 oraz druk MZ-54 o wykonanych szczepieniach, sprawozdań o zachorowaniach na grypę –MZ-55 przesyłanych do Z-du Epidemiologii przez WSSE w ramach Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej.

Ponadto wykorzystywane są dane z Głównego Urzędu Statystycznego.

W latach 1984-1989 zespołem opracowującym biuletyny kierowała mgr Zofia Słońska, a od 1990 r. kieruje mgr Mirosław P Czarkowski. Obecnie wydawcą biuletynów są NIZP-PZH Zakład Epidemiologii oraz Główny Inspektorat Sanitarny. Elektroniczna wersja biuletynów jest dostępna na stronie internetowej Zakładu Epidemiologii.

Wielu pracowników Zakładu było/jest członkami kolegów redakcyjnych czasopism naukowych. W ostatnim okresie listę tych pracowników uzupełnili:

- Dr Małgorzata Sadkowska-Todys – od 2007 w „Eurosurveillance – European journal of infectious disease epidemiology, prevention and control – wydawane z ramienia ECDC (European Centre for Disease Prevention and Control) w Sztokholmie – Szwecja.
- Lek.wet. Michał Czerwiński – od 2011 r. – Epi-North – Journal of the Network for Communicable Disease Control in Northern and Eastern Europe. Oslo-Norwegia.

PODSUMOWANIE

To doniesienie mogłoby mieć tytuł: „Od odczynu Widala do epidemiologii molekularnej” lub „Od średniej geometrycznej i suwaka do biostatystyki”.

Opis genezy powstania i etapów rozwoju Zakładu – to właściwie życiorys żywego, złożonego wielonarządowego organizmu, jakim był i jest Zakład Epidemiologii.

Należy zauważyć, że organizm ten jest bardzo żywotny, bo mimo dość zaawansowanego wieku – 60 lat – nie wykazuje cech zużycia. Może przechodzi pewien rodzaj rewitalizacji, ale też zmieniały się warunki, w których istnieje i do których musi się dostosować.

Dorobek pracowników Zakładu został udokumentowany w około 1 100 publikacjach.

Jednak są też prace i działania, które nie zostały udokumentowane w piśmiennictwie – należy ich szukać w Sprawozdaniach z działalności PZH, gdzie ze względów oczywistych są przedstawione bardzo lakonicznie:

- Nadzór merytoryczny nad pracą stacji san.-epid: Wizytacje WSSE i wybranej na tym terenie co najmniej jednej TSSE, połączone z wizytą w szpitalu/oddziale zakaźnym i punkcie (punktach szczepień); łącznie z opracowaniem sprawozdania zabierało to co najmniej 2 tygodnie.
- Konsultacje w terenie – wyjazdy do ognisk epidemicznych, względnie epidemii – od 2 dni do kilku; do podejrzeń o zawleczenie szczególnie niebezpiecznej choroby, np. cholery, gorączki krwotocznej; konsultowanie rozpoznania i postępowania w przypadku wystąpienia szczególnie niebezpiecznego odczynu poszczepiennego; itp.
- Udział w akcjach szczepień w terenie, np. w początkowej fazie ich wdrażania (poliomyelitis) czy epidemii (błonica, dur brzuszny).

Tło dla tych zajęć stanowiła praca laboratoryjna, diagnostyczne badania w kierunku wścieklizny u ludzi i nietoperzy, okresowo diagnostyka ospy prawdziwej, krztuśca, tularemii i brucelozy, gorączki Q.

- Praca dydaktyczna: wykłady i ćwiczenia, kierowanie przebiegiem specjalizacji (niektórzy pracownicy w okresie pracy w Zakładzie prowadzili specjalizacje 10-12 osób), udział w egzaminach.
- Udział w naradach, konferencjach, m.in. w pracach Komisji Epidemiologicznej Chorób Zakaźnych oraz Komisji Dydaktycznej Rady Sanitarno-Epidemiologicznej przy Głównym Inspektorze Sanitarnym
- Konsultowanie prac legislacyjnych w zakresie rejestracji i zgłaszania zachorowań, profilaktyki i zwalczania chorób zakaźnych.

Tło pracy uzupełniały: konsultacje telefoniczne, dotyczące zwłaszcza szczepienia osób wyjeżdżających za granicę, przeciwwskazań do szczepienia, awarii w łańcuchu chłodniczym przechowywania/transportu szczepionek itp.; wizyty gości zagranicznych, kontakty z prasą, zwłaszcza w sytuacjach szczególnych, np. powodzi w 1997 r.

Pracownicy Zakładu brali udział z inicjatywy WHO i FAO w konsultacjach w zakresie zwalczania i zapobiegania chorobom zakaźnym, m.in. ospy prawdziwej w Indiach, zwalczania wzw w Mongolii, organizacji szczepień w Tajlandii, Korei Pn, Chinach, zwalczania cholery w Portugalii, wścieklizny w Jemenie.

Przez pracownię Zakładu w ciągu 60 lat przewinęło się 69 pracowników naukowych, którzy byli zatrudnieni przez okres od roku do 40. i powyżej lat. Prace Zakładu nie byłyby tak sprawnie prowadzone bez pomocy asystentów technicznych, naszych kolegów i współautorów. Nazwiska: Anny Abgarowicz, Barbary Kręskiej, Wandy Rozwadowskiej, Jerzego Piątkowskiego trwale

wpiwały się w dorobek naukowy Zakładu. Szczególne znaczenie miał również Sekretariat Zakładu za czasów Pań Genowefy Szewczyk i Lucyny Bulsiewicz.

To wyliczenie można jeszcze znacznie przedłużyć, uszczegółowić, względnie rozwinąć.

Autorzy tego doniesienia patrząc wstecz na swoją pracę w Zakładzie mają świadomość, że pracy było bardzo dużo, ale że wynieśli z niej dużo satysfakcji i gdyby mieli wybierać od początku - swoje życie zawodowe związaliby z Zakładem – i tego życzymy młodszym Koleżankom i Kolegom.

Materiały źródłowe: Sprawozdania z działalności Państwowego Zakładu Higieny i Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – PZH za lata 1951-2011

Otrzymano: 1.09.2011 r.

Zaakceptowano do druku: 22.09.2011 r.

Adres do korespondencji:

Prof.dr hab.med. Danuta Naruszewicz-Lesiuk
Zakład Epidemiologii
Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego-PZH
ul.Chocimska 24, 00-791 Warszawa
Tel. 22 54 21 222